

ילדים מאיירים ומחברים סיפורים וספרים

שלהבת אסולין

באמצעות הספרות אנו מנחילים מדור לדור מורשת תרבותית ומסרים חברתיים וחינוכיים. הקריאה בספר היא אמצעי לרכישת ידע, מרחיבה את אוצר המילים, מעוררת חוויות ומסבה הנאה. יתר על כן, היא עונה על צרכים אישיים ומסייעת בהכרת הסובב אותנו ובהכרת עולמות רחוקים.

בגני, גן השלום בכרמיאל, מתחנכים 34 ילדים בני ארבע עד שש. הם אוהבים ספרים ונעזרים בהם בחיי היום-יום בבית ובגן. מאחר שידוע כי ילדים לומדים בדרך חווייתית ותוך כדי הנאה, בחרתי בספר ככלי שבאמצעותו אוכל להעשיר את עולמם של הילדים, להקנות להם דעת ולפתח בהם את הפליאה ואת הסקרנות, כל זאת תוך התמקדות בתחומי המתמטיקה, המדעים

והטכנולוגיה. במהלך השנה נחשפו הילדים לסוגים שונים של ספרים ולסגנונם הייחודי ואף חיברו ספרים.

הילדים הכינו ספרים כגון מילון, ספר טלפונים, מגדיר צמחים, אנציקלופדיה, אלבום תמונות מהווי הגן ומהצומח בחצר הגן ועוד ספרים מסוגים שונים כיד

הדמיון. התמקדנו בפיתוח מיומנויות מתמטיות ובהעשרת הידע המדעי והטכנולוגי. כל ספר מהספרים שיצרנו אפשר לילדים להתעמק בתחום מסוים ובפיתוח מיומנויות מסוימות. למעשה, כל שנרכש במיזם זה בתחום המתמטיקה, המדע והטכנולוגיה וגם מעבר לכך נרכש בזכות הספר.

הילדים למדו על הספר בעיקר תוך כדי הכנת הספרים השונים: ממה הוא מורכב, כיצד מכינים אותו, כיצד הוכן בעבר לעומת היום, תפקידי הכותב והמאייר, סוגי טקסט, השימוש בספר וכמובן כיצד אנו נשכרים מן הספרים – אנו חווים הנאה, מעשירים את השפה ואת הדמיון ורוכשים ידע רב בתחומים שונים.

המיזם נגע בתחומי ידע רבים והתנהל לאורך השנה כולה. התהליך השתלב בהווי הגן ונכללו בו חגי ישראל, עונות השנה ועוד, על פי תכנית העבודה השנתית. בכל שלב למדנו על סוג אחר של ספר, תוך עמידה על הצורך של כל סוג.

יצאנו לדרך...

המילון

בתחילת השנה שרנו בגן את השיר "אלף-בית" של נעמי שמר. כאשר הגענו למילים **מן ונופת** תהו הילדים על משמעותן ולכן התעורר צורך לבדוק אותן במילון. כך נחשפנו בפעם הראשונה למילון ולשימוש בו (העיון נעשה במילון אבן-שושן). שוחחנו בגן מהו מילון, כיצד נשתמש בו ומה הוא מכיל. ראינו שהוא מסודר בסדר האלף-בית ולמדנו שאם אנו רוצים לחפש הגדרה של מילה שאיננו מכירים, עלינו לחפשה על פי האות הפותחת של אותה מילה. כך פתחנו את המילון באות "מ" וחיפשנו את המילה **מן**. גילינו ש**מן** הוא האוכל שירד מן השמים לבני ישראל בצאתם מארץ מצרים. לאחר מכן פתחנו את המילון באות "נ" וחיפשנו את המילה **נופת**. קראנו את הפירוש וגילינו ש**נופת** הוא דבש ניגר.

מתוך הצורך של השימוש במילון בחיי היום-יום בגן החלטנו להכין מילון בעצמנו בסיום כל נושא שעסקנו בו בגן, ולאחר שהילדים חוו אותו בדרך חווייתית של עשייה במגוון תחומים והעשירו את סכמות הידע שלהם (סכמות הן מסגרות המארגנות מידע במוחנו). הילדים בחרו מתוך הנושא כמה מילים שהחליטו לפרשן במילים משלהם. במקביל גם קראנו במילון את ההגדרה המילונית המדויקת למושג. לדוגמה, ביום המשפחה הילדים בחרו לפרש ולהגדיר במילים שלהם את המילה **אנשים**. להלן חלק מהגדרותיהם:

- יש להם בטן ויש להם עמוד שדרה
- הם נושמים אוויר
- יש להם דם בתוך הגוף
- יש להם שני צינורות בגוף, צינור לאוכל וצינור אחד לנשימה
- הם יכולים לדבר
- יש זמן שהם ילדים, אחרי זה הם גדולים וזקנים ואחר כך הם מתים

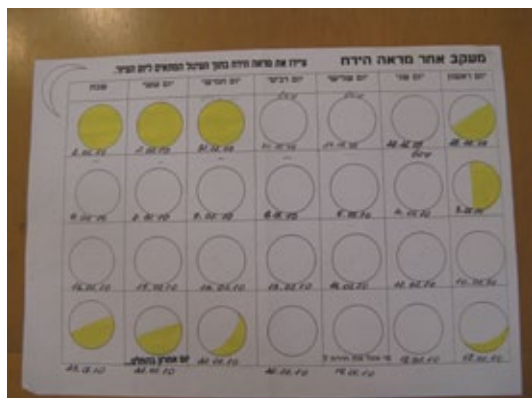
המילון שימש אותנו לאורך השנה כולה והילדים המשיכו לפרש מילים משמעותיות להם שהיו קשורות להווי הגן.

כדי להחזיר את המילון לקדמת הבמה במשך השנה נהגתי לקרוא באוזניהם את ההגדרות שהם חיברו והילדים ניחשו באיזו מילה מדובר.

לדוגמה, קראתי את ההגדרות שלהן (מפי הילדים):

- יש בה חמצן (ובירח אין)
- יש בה בני אדם
- חשוב לנקות אותה
- יש בה את ירושלים שהיא חשובה לנו
- יש בה את הר החרמון
- יש בה את הכינרת
- יש בה עצים ואדמה ודשא ושמים וציפורים
- צריך לשמור על המים
- יש שם את הים התיכון
- יש שם את ים המלח

הילדים היו צריכים לנחש שמדובר בצירוף "ארץ ישראל".

מלמלה למטה: (1) מעקב אחר מצב הירח ותיעודו (2-4) ילדי גן "השלום מציירים חלליות ואת גרמי השמים"

האנציקלופדיה

האנציקלופדיה של הגן נוצרה בעקבות מילון הגן. כאשר סיימנו לעסוק בנושא בריאת העולם, הוסיפו הילדים למילון מילים הקשורות לששת ימי הבריאה וביניהן השמש (המאור הגדול) והירח (המאור הקטן). דברים רבים שאמרו הילדים הפליאו אותי. חלק מהאמירות היו נכונות, חלקן לא היו נכונות ולעתים לא ידעתי מראש מה נכון ולכן היה לי ברור שיש להעמיק בנושא זה. ההעמקה הביאה לידי יצירת האנציקלופדיה של השמש והירח. נזכיר כי האנציקלופדיה במהותה משמשת להעמקה בנושאים מסוימים ולכן התבקש להשתמש בה.

כתבתי את האמירות של הילדים בנושא השמש והירח והוספנו את האמירות הנכונות למילון. החלטנו שאנו רוצים להרחיב את הידע שלנו על השמש והירח. לכן ביקשתי מהם לשאול מה היו רוצים לדעת. הנה חלק משאלות הילדים:

- ▶ למה השמש שוקעת בים של עכו ולא בים אחר?
- ▶ למה השמש רותחת?
- ▶ למה השמש בצורת עגבנייה והירח בצורת בננה?
- ▶ למה השמש עוקבת אחרינו כשאנחנו נוסעים באוטו ?
- ▶ למה הירח זורח בלילה ולא בבוקר?
- ▶ למה הירח פעם בצורת בננה ופעם כולו שלם?
- ▶ למה איפה שהירח עפים ולא הולכים?

בדקנו במילון וראינו שאין די מידע על השמש והירח. ראינו כי לא נוכל לקבל תשובות בעזרת המילון ולכן חילקתי את השאלות לשתי קבוצות: קבוצת השמש וקבוצת הירח. הילדים נשלחו הביתה עם שאלות אלה והביאו מידע מספרים, מחוברות ומהאינטרנט לגן. כך גילינו מידע רב על השמש ועל הירח. התברר לנו שאנו זקוקים לספר שיש בו מידע רחב יותר, כלומר לאנציקלופדיה. בכל פעם ישבתי עם קבוצת ילדים אחרת, ובעזרת אנציקלופדיות שונות השבנו על השאלות. בסיום הפעילות חלקה כל קבוצה את המידע עם שאר ילדי הגן.

לדוגמה, הילדים שאלו: "למה השמש עוקבת אחרינו כשאנחנו נוסעים באוטו?" מאחר שלא מצאנו תשובה על שאלה זו באינטרנט ובספרים, הפנינו את השאלה לפורום "יש שאלה" באתר מרכז דע-גן. פרופסור ירון שור השיב לנו: "בכל הגילים, ובוודאי בגיל הגן, השאלות חשובות יותר מן התשובות. חשוב להבחין בתופעות שונות. השמש והירח שונים מעצמים אחרים בכך שהם רחוקים מאתנו מאוד. עצמים הקרובים לנו אינם 'נוסעים' יחד אתנו, אך עצמים מרוחקים, כמו הרים, נוסעים אתנו למרחקים מסוימים, והשמש או הירח נוסעים אתנו כל הזמן, גם כשאנחנו עוברים מארץ אחת לארץ אחרת."

גם דברי הילדים על השמש והירח היו גורם מזמן שיחה על רוחות השמים: מדוע המזרח נקרא כך? (הכיוון שבו השמש

זורחת), מדוע המערב נקרא כך? (הכיוון שבו השמש שוקעת לקראת ערב). בגננו תלויה על הקיר שושנת הרוחות ונעזרנו בה כדי להראות את כיווני הזריחה והשקיעה.

כל ילד קיבל הביתה דף מעקב על הירח ובו רשם וצייר את ממצאי התצפית על מופעי הירח במשך חודש. הילדים התבקשו לערוך תצפית גם על שקיעת השמש ולצייר כמה ציורים על תהליך השקיעה.

הכנו לוח עגול למעקב אחרי מופעי הירח ובו הוצגו שינויי הירח במשך חודש שלם. אחת לכמה ימים הילדים מזיזים את מחוג השעון בהתאם לשינויים במראה הירח.

כך לאט לאט נרקמה לה האנציקלופדיה של השמש והירח. הכנסנו לאנציקלופדיה את המידע שהביאו הילדים, את הציורים שציירו באופן חופשי בנושא השמש והירח, את שאלותיהם ואת התשובות עליהן, ציורים מתוך תמונות אמנות – "לילה מכוכב" של ואן גוך ו"שמש אדומה" של מרדכי ארדון, את ממצאי המעקב אחר הירח במשך חודש ואת ציורי השקיעה. הדגשנו את ההבדל בין המילון (הסבר מצומצם) ובין האנציקלופדיה (הסבר מורחב ומעמיק).

תוך כדי התהליך התברר דרך עבודות היצירה של הילדים ודרך משחקם הדרמטי כי נושא זה מעסיק אותם ומסקרן אותם. במהלך הזמן נוספו גם סיפורים על השמש ועל הירח, והיה אפשר לראות שינויים בהבנתם את הנושא. לדוגמה, הילדים החלו לצייר את הירח בציון המכתשים שבו בעקבות תצלומי תקריב של הירח שבהם ראינו את המכתשים. הם ידעו גם לצייר את השמש, את הירח ואת כדור הארץ בהתאם ליחסי הגודל הנכונים, וכאשר פירשנו את הציור "ארץ ישראל" – הם אמרו כי בארץ ישראל יש חמצן, שלא כמו בירח.

התהליך של הכנת האנציקלופדיה נמשך זמן רב ובסיומו ענינו על רוב השאלות של הילדים בעזרת התצפיות שהם ערכו ובסיוע המידע שהביאו לגן. התעסקות הילדים בנושא ותשובותיהם, ההסברים שלי והידע בספרים ובאתרי האינטרנט השונים (ובהם האתר והפורום של מרכז דע-גן) סייעו לנו רבות. יתר על כן, הילדים למדו דברים חדשים שלא ידעו לפני כן. לדוגמה, הילדים שאלו: "למה הירח זורח בלילה ולא בבוקר?". כאשר יצאנו לחצר הגן ראינו את הירח וגילינו שאפשר לראותו גם בבוקר, אם כי אין הוא בולט כפי שהוא בולט בלילה.

ניתן לראות כיצד הגדרות הילדים משקפות את הפעילויות שלהם בנושא הספרים במהלך השנה.

נעזרתי במילון כדי לברר מה הילדים יודעים על השמש והירח כיום, לאחר שלמדנו עליהם וחקרנו את הנושא ובהשוואה לסכמות הידע של הילדים היום לעומת תחילת השנה, כאשר הגדירו את המילים **שמש** ו**ירח** בנושא בריאת העולם. הילדים הגדירו בשנית את שני המושגים והנה חלק מהגדרותיהם בתשובה על השאלה מהי שמש.

דפים מתוך "מדריך צמחי הגן" שבנו ילדי גן "השלום"

בתחילת התהליך

לאחר העיסוק בנושא

- היא חמה ויש בתוכה אש - היא כדור אש - השמש עוקבת אחרינו - פעם היא בצבע צהוב ופעם היא בצבע כתום - היא לא שוקעת תמיד בים - היא יותר גדולה מהירח ומכדור הארץ - היא לא תמיד שוקעת בים של עכו - אומרים שקוראים לה חמה - אם רק הלילה היה ולא הייתה שמש אז הבני אדם יכלו למות - אם השמש היתה קרובה לכדור הארץ לא היה לנו מים - כשיש בוקר היא עושה לנו את השמים בהירים וכשהיא שוקעת השמים הופכים להיות שחורים. - כדור הארץ מסתובב מסביבה - השמש מחממת את כדור הארץ ואת כל הצמחים שצריכים שמש	- היא זורחת - יש לה קרניים - היא חמה - היא מחממת אותנו - כשיש שמש אפשר לצאת לטיול - היא עגולה - היא עוקבת אחרינו בשמים - היא בצבע צהוב - כשיש שמש שמים קרם הגנה - היא הולכת לכל מקום - מתי שאנחנו נוסעים באוטו השמש עוקבת אחרינו - אנחנו מזיעים בשמש - השמש שוקעת בים ואז היא נעלמת - היא שוקעת בים של עכו - השמש מתחבאת בתוך המים - היא הופכת להיות כתומה
---	---

דוגמאות לתשובות הילדים על השאלה מהו ירח

בתחילת התהליך

לאחר העיסוק בנושא

- יש בו חורים - הוא כל הזמן משנה את הצורה שלו - הוא לא רק זורח בלילה הוא זורח בבוקר - השמש מאירה עליו - לפעמים לא רואים אותו - קוראים לו לפעמים סהר בגלל שהוא בצורת בננה - האסטרונאוטים טסים לירח - כדור הארץ והירח מסתובבים סביב השמש - סופרים לאחור וככה ממריאים בחללית בהתחלה - הירח יותר קטן מהשמש ומכדור הארץ - על הירח עפים וכל האוכל שם עף, בירח אין כוח משיכה ובגלל זה עפים - השמש וכדור הארץ יותר גדולים מהירח - בירח אין חמצן ואין אוויר	- קוראים לזה לבנה - הוא לבן והוא עגול - כשהירח זורח השמים שחורים - קוראים לזה סהר - כשהירח שלם הוא צהוב - הוא בצורת בננה - כשהירח עגול אז הוא מלא - הירח בא תמיד בחושך - הוא גדול - יש לו נקודות בצבע שחור - לפעמים העננים מסתירים את הירח - הירח שומר על הילדים - כשהאנשים נוסעים באוטו הירח עוקב אחריהם - הירח זה המאור הקטן
--	---

ניתן לראות שהילדים הרחיבו והעשירו את הידע שלהם בהשוואה להתחילת השנה, עת עסקנו בנושא בריאת העולם.

מדריך צמחים

לקראת ראש השנה עסקנו בנושא הרימון (צבעו, צורתו המיוחדת, הגרגירים שבתוכו, משמעות הברכה על הרימון, טעמו ועוד). חיפשנו מידע על הרימון וכך הגענו לספר **מדריך העצים והשיחים בישראל** (א' שמידע

וא' דורון, ירושלים 1992). עמדנו על משמעות המדריך ולמדנו שבאמצעותו אפשר לזהות צמחים שונים ולקבל מידע על כל צמח. פענחנו את הסימנים בספר, כגון הסימן המציין שהאירוס צמח מוגן שאסור לקטוף. כן למדנו כיצד נוכל למצוא בקלות את העץ או את הפרח שאנו מחפשים: לדוגמה, חיפשנו את עץ הרימון על פי צבע הפרח וצורת העלה, וכשמצאנו – נחשפנו לטקסט מידע. טקסט מסוג זה מספק לנו מידע שאיננו יודעים. במדריך רשום היכן נמצא העץ ברחבי ארץ ישראל (בחבלים הרריים), מתי הוא פורח (בחודש מאי) ומתי מבשילים פירותיו (בסוף הקיץ). למדנו גם שאינו צמח מוגן.

הילדים ציירו את העץ תוך הקפדה על הפרטים החדשים שלמדנו עליו תוך כדי הכנת המדריך, כגון גובה העץ, עובי הגזע, המרקם שלו, סוגי העלים, צורת הענפים, נוף העץ וכמובן פירותיו. המשכנו לצייר את עץ הרימון גם בסתיו ובאביב, תוך צפייה ומעקב אחר השינויים החלים בו. כמו כן עיינו בספר **מדריך פרחי הבר בישראל** (א' שמידע וא' דורון, ירושלים 1992) והוספנו למדריך של הגן פרחים שפרחו בחצר הגן והיו משמעותיים לילדים באותה תקופה, כגון הרקפת. בעזרת המדריך והתצפית על הרקפת גילינו שהיא פורחת בחורף, בית הגידול שלה בהרים, צבע עלי הכותרת שלה ורוד-סגלגל, מספר עלי הכותרת שלה 5, צורת העלה – לב, צורת חיים: גיאופיט, והיא פרח מוגן. הילדים ציירו את הפרח תוך הקפדה על הפרטים החדשים שלמדנו עליו בעת הכנת המדריך. בעקבות פעילויות אלה יצרנו לנו מדריך משלנו – מדריך עצים ופרחים של ילדי הגן. במדריך אפשר למצוא את עץ הרימון, עץ הזית, נרקיס, כלנית, רקפת, פרג, חרצית, סביון, קחווץ וחרדל.

מדריך הטלפונים

ספר הטלפונים של הגן "נולד" מתוך הצורך של הילדים והוריהם להיות בקשר זה עם זה גם מחוץ לשעות הלימוד בגן. בעקבות פניות ההורים והילדים שוחחנו על משמעות ספר הטלפונים, על המידע להשיג דרכו (מספרי טלפון וכתובת) וכיצד הוא בנוי (על פי שמות המשפחה בסדר א-ב). עמדנו על החשיבות של סדר הספרות, על כיוון הקריאה משמאל לימין ומה עלול לקרות אם לא נחייג את כל הספרות במלואן או נחליף את סדר הספרות בעת ההתקשרות לחבר.

כך יצרנו לנו את ספר הטלפונים של הגן. הילדים ציירו את עצמם וכתבו את שמם ואת מספר הטלפון שלהם בבית. סידרנו את הספר לפי שמות הילדים בסדר א-ב והילדים השתמשו בו להנאתם במשחקם במשק הבית. מובן שלאחר מכן קיבל כל ילד דף קשר לביתו, והילדים מבינים את המשמעות של דף זה ויודעים להשתמש בו כדי ליצור קשר עם חברים.

אלבום תצלומים

לאורך השנה צילמתי את הילדים בפעילויות השונות וכך נוצר אלבום תצלומים מהווי הגן (שגם הוא סוג של ספר המכיל תצלומים ותיעוד).

השינויים הרבים והמופלאים שהתרחשו בצומח בחצר הגן, לדוגמה עץ הרימון: כיצד הוא נראה בקיץ (ענפיו מלאים פירות), כיצד הוא נראה בסתיו (ללא פירות, עליו מצהיבים ונושרים),

בחורף (בתרדמה ללא עלים) ובאביב (פורח בפרחים אדומים). התהליכים הרבים והעשייה של הילדים בכל מה שקשור לצומח בגן עוררו את הרצון ליצור אלבום תצלומים מהצומח בגן המתעד את השינויים המופלאים החלים בו. תיעדנו גם את פרחי החורף: כיצד בקיץ האדמה יבשה ולא ניתן לראות דבר; בסתיו מתחילים להציץ הנרקיס, הכלנית והרקפת; שיא פריחתם של פרחים אלה בחורף ובאביב ולבסוף הם קמלים ונובלים בקיץ. צילמתי את השינויים בעצים, בפרחים, בגינת הירק, "בשדה החיטה" ובצמחי התבלין והתה. הוספתי תמונות אלה לאלבום הצומח בגן וכך יכלו הילדים לראות את תהליכי הנביטה, הצמיחה והפריחה וכן את הפירות, את הירקות ואת היבול. תיעדתי גם את החוויות שחוו הילדים בטיפול בגינת הירק.

באמצעות אלבום זה יכולים הילדים להיזכר בשינויים בצומח לאורך שנה שלמה, לשחזר תהליכים כגון מסיק הזיתים וכבישתם, הקמת גינת הירק והטיפול בה (תיחוח האדמה, הזריעה, השתילה, הכנת השלטים, ההשקיה, עקירת עשבים שוטים והתנובה). חשוב במיוחד היה שדה החיטה שזרענו וכמובן קצרנו את התבואה בחג השבועות.

ספר הסיפורים שלנו

לאורך השנה, כתמיד, קראתי באוזני הילדים סיפורים שונים. ספריית הגן הייתה נגישה כל היום והילדים יכלו לשאול ספרים בכל עת. שוחחנו מהו ספר, מה הוא מכיל, מהי חשיבותם של הסופר, של המשורר ושל המאייר, במה הספרים דומים, במה הם שונים, סוגים של ספרים ועוד.

אחת ממטרותיי במיזם הייתה יצירת ספרים בידי הילדים ולשם כך היה עליי להקנות להם את הכלים לכך. במהלך השנה ישבתי עם כל ילדי הגן, ביקשתי מהם לצייר ציור ולספר סיפור בעקבותיו, וכך הם חוו בפעם הראשונה את תהליך יצירת הסיפור. החוויה נעמה להם ועם הזמן ניעור בהם רצון ליצור סיפורים.

הילדים למדו גם מהו איור. בט"ו בשבט התמקדנו באיור הספר והילדים איירו מחדש את הספר העץ הנדיב מאת של סילברסטיין. קראתי באוזניהם את הסיפור פעמים אחדות באופנים שונים ושוחחנו עליו. הילדים הכירו היטב את הסיפור ואת משמעותו, התוודעו לחשיבות העץ בעבור האדם, למדו מהי נדיבות ומתי יש להציב גבול לנתינה. רוב הילדים חשו שהגבול היה בכריתת הגזע שבה בעצם העץ מאבד חיים. הילדים איירו את הסיפור והתנסו במשמעות האיור בספר.

בפורים עסקנו בסיפור המגילה והתמקדנו בנושא כריכת הספר והכנת מגילה. ערכנו תערוכה של מגילות בגן והשווינו ביניהן. גילינו כי כל המגילות עשויות דפים המודבקים זה לזה וגלולים (ומכאן השם **מגילה**). הבאתי לגן תמונות של מגילות שונות ושל ספרי תורה. מצאנו שגם ספר התורה שבגן כרוך בצורה זו והגענו למסקנה שבימים קדומים כך נהגו לכרוך את הספרים – במגילות ולא כמו היום. בעבר נכתבו הסיפורים ביד, על קלף עשוי עור של חיה, וכך נהוג עד היום לכתוב את ספרי התורה הגדולים הנמצאים בארון הקודש בבית הכנסת ולא בהדפסה על נייר (בזמן כתיבת שורות אלו אני מתכננת שבחג השבועות, כאשר נלך לבית הכנסת הקרוב לגן, יוכלו הילדים לראות מקרוב כיצד כרוך ספר התורה וממה הוא עשוי).

הסקנו שכריכת הספרים והמצאת הדפוס הן חלק מהמהפכה המודרנית ומהתפתחות הטכנולוגיה של האדם, והראינו כיצד היא מקלה עלינו ומאפשרת ליצור ספרים רבים יותר הנוחים לקריאה והזמינים בכל בית. בעקבות פעילות זו הילדים התנסו באיור, בחיבור סיפור מגילה ובהכנת ספרים כפי שנהוג כיום. הדגשנו את חשיבות הכריכה ועובייה למול שאר הדפים, ושוחחנו על המידע הנכלל בה – שם הסיפור, שם הכותב ושם המאייר.

חלק מהסיפורים של הילדים הודפסו במחשב הגן וחלקם נכתבו בכתב יד. במרכז האוריינות שהפך להוצאה לאור הכינו הילדים ספרים בעצמם. חלק מהספרים כרכתי בעצמי – ספרים ריקים שהיו מוכנים "שימלאו אותם", וחלק מהספרים כרכו הילדים בעצמם בעזרת בריסטולים וניירות, סיכות הידוק או דבק פלסטי. לבסוף הם חיברו סיפורים ואיירו אותם. נתנו להם שם ואיירו את הכריכה. כך יצרו הילדים ספר וחוו את תהליך הכנתו מתחילתו ועד סופו. כל המיזם בנושא הספר לווה בשינוי בסביבת הגן. אחד השינויים הוא הקצאת תא מיוחד בספרייה הגן לספרים שהכינו הילדים. ייחסתי חשיבות לכך שהילדים יוכלו להמשיך וליהנות מהספרים שיצרו בעצמם, וכך היו הספרים זמינים בעבורם בכל עת. השינוי השני היה "הקמת" בית דפוס בפינת האוריינות. לצורך הכנת הספרים נוספו בפינה זו בריסטולים, דפים, מהדקים ודבק.

כדי לעודד את הילדים לחבר ספרים ולאיירם הכנתי בעבורם ספרונים ריקים שיוכלו למלא באיורים ובסיפורים כרצונם (רוב הילדים היו שותפים לפעילות זו, וכעשרה ילדים הכינו ספרים רבים, ספר כמעט בכל יום). סדר הפעולות ביצירת הספר היה איור קודם כול ואחר כך בא הסיפור בעקבות האיורים. ככל שהילדים העמיקו בעשייה ניתן היה לראות שהם מתחילים לתכנן את הסיפור ובעקבות זאת גם האיורים שלהם היו מתוכננים. כשסיימו לאייר הייתי כותבת את הסיפור שחיברו.

ספר השירים שלנו

ספר אחר שעקבותיו התחלנו בהרפתקה נוספת הוא **ספר השירים** של הגן. בכל פעם שלמדנו שיר חדש בגן הוספנו אותו לספר השירים שלנו ורשמנו את הפעילויות השונות הקשורות לשיר. התוודענו לשיר "על ראש הברוש" (מקהלה עליזה) מאת לאה נאור וגילינו כמה ציפורים מוזכרות בשיר ואת שמותיהן. חיפשנו את הציפורים המוזכרות במגדיר הציפורים שבגן. מאחר שהיינו מעוניינים שגם לחצר שלנו יבואו ציפורים שנוכל לצפות בהן, הגענו למסקנה שעלינו למשוך את הציפורים בעזרת בית קינון ותחנות האכלה.

אבי, נגר חובב, הכין בעבורנו בית קינון. תלינו אותו על אחד העצים בחצר הגן, הוספנו כלי האכלה ומים וכל שנותר הוא לחכות שהציפורים יגיעו ולצפות בהן מתוך הגן.

סיכום

כדי לבדוק מה נוסף לעולם של הילדים בעקבות המיזם ערכתי פעילויות אחדות שנועדו לשקף מה חוו הילדים.

נעזרתי במילון הגן כדי לדעת מה יודעים הילדים על הספר ומהן סכמות הידע שצברו לאורך השנה. ביקשתי מהם להסביר לי מהו ספר בשבילם והתשובות היו רבות ומגוונות. העיסוק בנושא הספר הן מההיבט הלימודי והן מההיבט הטכנולוגי ריתק את הילדים, והדבר בלט בכך שהילדים החלו להכין ספרים ביוזמתם ובאופן עצמאי.

כדי להעצים את החוויה ולאפשר לי להתרשם מאילו ספרים נהנו הילדים במיוחד, ערכנו הצבעה. מיינו את התוצאות והצגנו אותן בדף. החוויה הועצמה משום שכאשר כל ילד בחר את הספר האהוב עליו, הוא התבקש להסביר לנו מדוע; הילד המתאר חווה שוב את החוויה החיובית שהייתה כרוכה בהכנת הספר האהוב.

הנה חלק מתשובות הילדים:

- ◀ עידן: הבה נטייל בארץ ישראל – "בגלל שארץ ישראל חשובה לנו ואני הכי אוהב אותה בעולם".
- ◀ מישל: העץ הנדיב – "כי אהבתי לצייר אותו".
- ◀ דניאל: העץ הנדיב – "כי זה ספר ממש נפלא".
- ◀ יקיר: מגדיר – "הוא צבעוני ויש בו ציורים של פרחים ועצים".
- ◀ דוד: אנציקלופדיית השמש והירח – "בגלל שהוא מעניין ואני אוהב אותו".
- ◀ יערה: סיפורי התורה – "בגלל שזה ספר יפה ורואים מה שהיה פעם".
- ◀ הדס: ספר שמות ילדי הגן – "כי אפשר להסתכל בתמונות של הילדים".
- ◀ מאי: ספר הטלפונים – "כי אפשר להתקשר לכל מיני ילדים".

עד כאן מעט מהמסע המרתק שעברנו ילדי גן שלום ואנוכי. יחד מצאנו שגם בעידן הדיגיטלי יש הנאה

